

наукові студії інших типів текстів, представлених у фешн-періодиці (рекламних, редакційної колонки), а також з'ясування ролі графічних засобів у здійсненні впливу на читача.

Література

- Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык / И. В. Арнольд. – М.: Флинта : Наука, 2010. – 384 с.
- Богушевська Н. Публіцистичний стиль сучасної німецької мови / Н. Богушевська // Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. – № 89 (5). – Серія : Філологічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010 – С. 118-121.
- Байджанова Ю. Ш. Язык глянцевого журналов как особенность современной массовой культуры / Ю. Ш. Байджанова // Вестник Башкирск. ун-та. – 2012. – № 3 (I). – С. 1641-1642.
- Дудик П. С. Стилистика української мови : Навчальний посібник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с. (Альма-матер)
- Іванова О. О. Поняття газетно-публіцистичного стилю у перекладознавстві та особливості перекладу англійських газетних текстів на українську мову / О. О. Іванова // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 4. – Том 31. – Одесса : Черноморье, 2011. – С. 27-29.
- Мелконян В. Характеристики англомовної газетно-журнальної статті в аспекті міжкультурної комунікації / В. Мелконян // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». – Випуск VIII. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2008. – С. 374-378.
- Паплаускайте М. Реальніше за саму реальність / М. Паплаускайте // MediaSapiens. – 16 квітня 2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/master_clas/realnishe_za_samu_realnist/
- Романюк Ю. В. Відношення компонентів концептуального поля (на базі лінгвосоціотичної концепції А. О. Білецького) / Ю. В. Романюк // Мовні і концептуальні картини світу / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Б-ка ін-ту філології. – Київ, 2012. – Вип. 39. – С. 245-251.

Джерела ілюстративного матеріалу

- Elle UK. – January, 2016.
Vogue UK – February, 2016.
Harper's Bazaar UK – May, 2016.

УДК: 811.11 – 115

ЗАХАРОВА К. І.

(Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди)

ДИТИНСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА МОВНИЙ КОНЦЕПТ

Розвиток сучасної антропоцентричної парадигми зумовлює необхідність систематизувати загальнонаукові погляди на феномен дитинства. Стаття присвячена дослідженню зв'язку між поняттям «дитинство» та його мовним втіленням. Розглянуто розвиток та становлення дитинства як об'єкта наукового знання.

Ключові слова: антропоцентрична парадигма, концепт, фразеологічні одиниці, дитинство, дитячість, концептуальні ознаки.

Захарова К. И. Детство как социально-культурный феномен и языковой концепт. Развитие современной антропоцентрической парадигмы обусловило необходимость систематизировать общенаучные взгляды на феномен детства. Статья посвящена исследованию связи между понятием «детство» и его языковым воплощением. Рассмотрено развитие и становление детства как объекта научного знания.

Ключевые слова: антропоцентрическая парадигма, концепт, фразеологические единицы, детство, детскость, концептуальные признаки.

Zakharova K. I. Childhood as a Social-cultural Phenomenon and Language Concept. The development of anthropocentric paradigm makes it necessary to systematize general scientific view of childhood as a phenomenon. The article deals with the research of the connection between the general concept of childhood as well as its language embodiment. The development of childhood as an object of scientific knowledge is examined. The interest of humanities in the phenomenon of childhood gives it the status of cross-cultural concept and makes it possible to consider the data of psychology, psychiatry, physiology, anthropology. The invention of childhood has allowed to describe the full circle of human life. The phenomenon of childhood is represented in relation to the type of culture, as a period from birth till maturity, as a result of social-cultural formation. The article states that childhood, being a universal concept, is a significant component of mental space. The anthropocentric characteristics of the concept of childhood call for its social – psychological importance for modern European cultures. As a phenomenon childhood develops from complete negligence to priority social-cultural positions. The language concept of childhood has been examined on the material of the English, French, German, Russian languages. The analysis of the concept of childhood reveals its linguocultural characteristics. Such features as age, behavior, exterior criteria attribute to universal ones. As a linguocultural concept childhood includes notional, image and value constituencies. The notional constituent comprises such semantic characteristics as “person”, “not adult”. Image characteristics are embodied through aphorisms, phraseological units, etc. and describe behavior in childhood, attitude toward education, physical abilities of children, etc. The value component possesses ambivalent features of purity and innocence on the one side, and foolishness, immaturity on the other. The analysis of the notional, image and value layers of the language concept of childhood grounds the influence of the historical memory and stereotypes of national culture in the language.

Key words: anthropocentric paradigm, concept, phraseological units, childhood, childishness, conceptual characteristics.

В умовах накопичення великої кількості матеріалу про людину виникає необхідність виокремлення найважливіших векторів дослідження в межах культурно-антропоцентричної парадигми. Одним з таких напрямів дослідження є феномен дитинства. Інтерес гуманітарного знання до дитинства в ХХ-ХХІ ст. надає йому статус міждисциплінарної проблеми, що обумовило можливість враховувати у її вивченні данні педагогічної психології, психіатрії, фізіології, антропології. Дитинство як категорія антропологічного знання досліджувалось в працях Платона, Аристотеля, Еразма Роттердамського, М. Монтеня, Ф. Бекона, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля, К. Маркса, Ф. Енгельса тощо. Зміни соціокультурних реалій в різні епохи призводять до змін поглядів на характеристики дитинства. Саме специфіка сучасного соціокультурного простору, в якому реалізується концепт ДИТИНСТВО (далі – КД), зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Об'єктом дослідження є КД з точки зору загальнонаукового осмислення. **Предметом дослідження** є співвідношення наукових поглядів на феномен дитинства з суто мовними характеристиками КД, що вивчається в лінгвістичній науці. **Мета дослідження** полягає у виявленні та встановленні цього співвідношення, що зумовлює наступні **завдання**: розглянути еволюцію поглядів на феномен дитинства; дослідити КД крізь призму сучасних філософських, психологічних та культурологічних концепцій; навести порівняльний аналіз досліджень мовного КД.

Дитинство з *наукової точки зору* є точкою перетину онтології, гносеології, антропології, соціології, культури та освіти. **Проблема дитинства** є представленою в античних філософських та педагогічних працях та замикається на вихованні слухняних виконавців для влади. Дитинство мало утилітарне значення, а дитина розглядалася дорослими як нижче створіння, що належить державі на правах власності [Аристотель]. В текстах Середньовіччя спостерігається посилення духовної цінності дитинства, з'являється думка про те, що обов'язок народити та виховати дитину відрізняє людину від тварини [Мамичева 2013, с. 10].

Культурно-історичний феномен дитинства відображається в побутовій культурі, в мові, письмових документах, жанровому та портретному живописі. Так, перші портрети з зображенням дітей з'являються у ХІІІ ст. У той же час, поява дитячого костюму була зовнішнім проявом глибоких змін у відношенні до дітей в суспільстві [Аріес 1999]. В результаті формується образ дитини, якому властиве хронологічне та змістовне розрізнення вікових періодів, протиставлення дитячого та дорослого світів, надання дитинству статусу самостійної соціологічної та психологічної цінності. Подальший розвиток суспільства, поява шкіл сприяли диференціації періоду життя, що позначається загальним словом «дитинство».

Відкриття дитинства дозволило описати повний цикл життя людини. З'являється термінологія для позначення періодів життя, а саме дитинство, отрочество, юнацтво, молодість, зрілість, старість, сеньільність (глибока старість). Але в більшості випадків періоди життя співвідносились не с біологічним віком, а з соціальними ролями людей та формувалися під впливом соціальних інститутів, що розвивалися із розвитком суспільства. Символічні образи дитинства в працях Л. Демоза визначали дитинство як уявлену реальність епохи, що відображалася в артефактах філософської, наукової, художньої картинах світу та вплинула на становлення та розвиток психоісторії дитинства. Образ дитини завжди містить проєктивні компоненти, без вивчення яких неможлива історія дитинства [Демоз, 2000].

В західній **філософії** Нового часу спостерігається переосмислення природи дитинства та виокремлення сутнісних відмінностей дитини від дорослого [Руссо 2016]. Осмислення феномену дитинства є актуальним і для сучасної філософської науки, бо дитинство та дитина є фундаментом культури. Л. К. Нефьодова визначає словосполучення «феномен дитинства» як деякий тілесно-духовний стан, та досліджує його репрезентації в єдності з сутністю [Нефьодова 2005, с. 7]. З філософської точки зору до феномену дитинства додається поняття дитячості, що «не є категорією віку, а універсальним атрибутом людини» та постає «інтегральним елементом дитинства як культурно-антропологічного феномена» [Українець 2006, с. 11]. Так, аналіз феномену дитинства та поняття дитячості виявляє, що межі етапів

життя людини є «рухомими та розмитими» [Українець 2006, с. 14], а дитячість супроводжує людину протягом усього її життя. Дитячість осмислюється як стан, який, з одного боку, заважає потенціалу особистості для реалізації сукупності можливостей, а з іншого – передбачає відкритість світу та пізнанню. Стан дитячості розглядається як необхідна умова повноцінного існування і функціонування суспільства через принцип довіри.

В *етнографії та філософії культури* феномен дитинства розглядається у співвідношенні з типом культури. Етнографія дитинства, використовуючи методи зіставного аналізу, надає уявлення про дитинство в різних народах світу. Вивчається дитинство в примітивних культурах та цивілізованих культурах, традиції розвитку періоду дитинства в індоєвропейських культурах та культурах Сходу та Америки [Мід 1998]. В руслі культурно-антропологічного напрямку проблема дитинства висвітлена в працях Ф. Боаса, Б. Малиновського, К. Леві-Стросса, М. Мід, Н. Орма, дослідження яких спрямовані на вивчення характеру включення особистості в культуру, механізмів прийняття культурних норм та культурно обумовленої поведінки. В типології культур, що була запропонована М. Мід, виявляється залежність статусу дитинства від характеру відносин між поколіннями, темпів науково-технічного, соціального та культурного розвитку.

Дитинство як об'єкт дослідження *в психологічній науці* є періодом, що продовжується від новонародженості до повної соціальної та психологічної зрілості, це «період становлення дитини повноцінним членом людського суспільства» [Обухова 1996]. Чимало видатних психологів, які займалися загальною психологією, водночас вели дослідження в області дитячої психології. Так, проблема дитинства з точки зору психології була в колі досліджень Дж. Уотсона, В. Штерна, Ж. Піаже, М. Бехтерева, Л. С. Виготського, А. Р. Лурії, А. Н. Леонтєва, П. Я. Гальперіна. Внутрішній світ дитини є осмисленим в психоаналізі з позиції психічної норми та відхилення від неї [Юнг 1996]. Дитинство залишається в центрі педагогічної та медичної теорії в контексті впливу на нього на шляху його перетворення на дорослість. Мотив дитини, згідно з концепцією К. Г. Юнга, є виразом предсвідомого аспекту дитинства колективної душі. Міфологічне уявлення про дитину пов'язане з божественною дитиною, народженою в незвичайних умовах. Елементом архетипа дитини є майбутність, тобто дитина – це потенційне майбутнє [Юнг 1996].

Соціологічна наука досліджує соціальний та культурний аспекти феномену дитинства, розглядаючи його як «результат соціального конструювання», де діти є співучасниками соціальних процесів. Дитинство розглядається як «особливе «плем'я», соціальна меншість, що має свою особливу культуру, мову, ігрові традиції тощо» [Кон 2003, с. 67]. Згідно концепції Д. І. Фельдшейна, дитинство як соціо-психологічний феномен репрезентовано функціональними, змістовими та сутнісними характеристиками. Функціонально дитинство є «об'єктивно необхідним станом в динамічній системі суспільства», процесом зростання покоління та підготовки до відтворення майбутнього суспільства. В змістовному плані дитинство є процесом постійного фізичного росту, отримання соціального досвіду, «рефлексії всіх відносин в соціальному просторі, визначення в ньому себе». Сутнісно дитинство є «особливою формою прояву, особливим станом соціального розвитку, коли біологічні закономірності, що пов'язані з віковими змінами дитини, в значній мірі виявляють свою дію [Фельдштейн 1998, с. 20].

Таким чином, КД, який є відображенням в мові найважливішого соціально-культурного та психологічного феномену, відноситься до універсальних та, будучи пов'язаним з поняттям дитини та дитинства на когнітивному рівні в антропологічному, соціокультурному та філософському аспектах, є значущим компонентом ментального простору. Яскраво втілені антропоцентричні характеристики КД зумовлені його соціально-психологічною важливістю для сучасних європейських культур. КД розглянуто на матеріалі англійської, французької, російської, німецької мов. Мовний матеріал досліджень дозволяє зробити висновок про те, що КД входить до складу інтегруючих концептів ВІК, СІМ'Я, суперконцепта ЛЮДИНА

[Ашхарава 2002; Бабарикіна 2010; Желєзнава 2009; Калюжна 2007; Косичева 2013; Крючкова 2003; Лебедева 2013; Любіна 2006; Фоміна 2011].

Відношення до дитинства знаходить вираження в семантиці мовних одиниць у вигляді понятійно-оцінної та образної ознак. Наприклад, понятійну сторону коцепта в німецькій мові складають комбінація ознак «вік», «період життя», «ранній», «незрілий», «молодий» [Калюжна 2007, с. 3]. Оцінна сторона для німецької лінгвокультури представлена позитивним ставленням до дитинства. Культурологічно значущими аспектами є залежність дитини від укладу сім'ї як зразка для наслідування.

Понятійна сторона коцепта в російській мові, як і в німецькій, включає ознаки «вік», «період життя», «ранній» тощо. Що до образних характеристик, то в російському соціумі фізіологічні характеристики є показником розвитку [Калюжна 2007]. КД є амбівалентним та складається з протилежних концептуальних ознак: з одного боку, дитинство є протиставленим дорослому життю, з іншого властивості дитинства є притаманними дорослій людині. Дитинство є водночас переходом до справжнього життя та самим життям. Дитинство характеризується позитивно (щасливе, радісне, безтурботне), так і негативно (голодне, самотнє) [Калюжна 2007, Лебедева 2013].

У французькій лінгвокультурі дитинство розглядається як період щасливого існування, а основними особливостями дитинства є невинність, безтурботність, наївність [Крючкова 2003]. Лексеми, що репрезентують КД, також використовуються на позначення рис та поведінки дорослої людини, коли ця поведінка не відповідає реальному віку людини, наприклад, коли доросла людина поводиться несерйозно, «як дитина». Такі висновки лише підтверджують двомірний підхід до феномену дитинства – тобто суто «дитинство» як фізіологічний, об'єктивний аспект буття, та «дитячість» як універсальний і в той же час суб'єктивний атрибут людини.

Осмилення КД англійською національною мовною особистістю виявляє певну специфіку, характерну для цієї лінгвокультури. Так, дитинство в середньовічній Англії відрізнялося великою смертністю серед дітей, а також обов'язками дітей виконувати тяжку роботу [Orme 2005]. Впродовж XVI-XVIII ст. з розвитком ідей просвітництва та появою середнього класу в Англії дитинство набуває вищого статусу та асоціюється з прогресом, новими можливостями, змінами на краще. З'являється необхідність піклування про розум та тіло дитини, внаслідок чого покращується виховання та навчання дітей, з'являється дитяча література, розвивається педіатрія. Вікторіанську епоху вважають епохою домінування дитинства. Впродовж цього періоду дитинство поступово сприймається як період захищеності та радості, а дитинство асоціюється з невинністю, простотою, грайливістю [Gubar 2016]. Наприкінці XIX – на початку XX ст. цінність дитини остаточно переходить із економічної сфери в емоційну. Таким чином завершується висування дитинства на пріоритетні соціально-культурні позиції.

Це відображається в засобах втілення поняття «дитинство» в мові. Лінгвокультурний концепт CHILD є складною системою концептуальних ознак. Понятійна сторона об'єктивована іменами дітей з обов'язковими семантичними ознаками «особа», «недорослий» [Косичева 2013, с. 18].

(1) A newborn *infant*, or *neonate*, is a *child* under 28 days of age. During these first 28 days of life, the *child* is at highest risk of dying. It is thus crucial that appropriate feeding and care are provided during this period, both to improve the child's chances of survival and to lay the foundations for a healthy life [World Health Organisation].

(2) Some *babies* become hysterical when mom is out of sight for a very short time, while other *children* seem to demonstrate ongoing anxiety at separations during infancy, toddlerhood, and preschool [Healthy Children].

Образна складова концепта CHILD являє сукупність ознак у складі афоризмів, фразеологічних одиниць, вторинних номінацій, аналіз предметно-сислового та оцінного змісту яких виявляє різні характеристики дитинства та ставлення представників англомовної

лінгвокультури до цього феномену. Так, фразеологічні одиниці виступати на позначення ставлення до виховання (*spare the rod and spoil the child; children and fools must not play with edged tools*), інтелектуальні та фізичні можливості дитини (*milk for babe's, like candy from the baby, out of mouths of babes*), відносини між батьками та дітьми (*a parson always christens his own child, a child may have too much of his mother's blessing*), загальне відношення до дитинства (*it takes a village to raise a child; children are poor man's riches*).

(3) ... or at least people attribute to the Bible - *spare the rod and spoil the child* - is still a valid instruction in this day and age, especially among churchgoers, those who look to the church as an important source of guidance in their lives [NPR].

(4) David Hartley puts his matter very plainly, when he says, "The young child learns to grasp and go up to the plaything which pleases him, and to withdraw his hand from the fire that burns him;" or, as the proverb says, "A burnt child dreads fire."

Вторинні номінації містять ознаки як цілковито позитивної (*pumpkin, peanut*) так і негативної оцінки (*rascal, monster*):

(5) The eldest of my two boys is *bubba* (or *bubber*), as was my husband to his family. They both periodically end up called *monkey, lovey, love bug, bug, buggie* and the occasional *pumpkin*. [Little Hearts].

(6) How to Raise a Child and Not a *Monster* [The Advocate].

Аналіз афоризмів, що містять лексеми *child* та *childhood* також свідчить про амбівалентність ставлення до дитинства. З одного боку дитинство є принизливим періодом, що асоціюється з дурницями та неповноцінністю людини. З іншого боку, це найкраща пора життя, що залишає лише приємні спогади, з якою сумно розлучатися.

(7) One of the luckiest things that can happen to you in life is, I think, to have a *happy childhood* [Agatha Christie].

(8) Childhood, n. *The period of human life intermediate between the idiocy of infancy and the folly of youth* - two removes from the sin of manhood and three from the remorse of age [Ambrose Bierce].

(9) *Childhood is a disease* – a sickness that you grow out of [William Golding].

Оцінний шар концепту CHILD представлений ознаками, що характеризують неоднозначне ставлення представників англomовної лінгвокультури до дитинства в цілому та його окремих рис. Так, дитинство є найвищою цінністю, періодом, що асоціюється з невинністю та духовною чистотою. Але водночас стан дитинства асоціюється з дурницями, безглуздістю та обмеженими можливостями. Такі концептуальні ознаки дитинства як «незрілість», «інфантилізм» викликають негативне, зневажливе ставлення:

(10) That's how I feel when I watch the Presidential debates. I see very telling behaviors, especially about the extent to which each candidate's actions are *rude, hurtful and dangerously childish* – or calm, respectful, and maturely "Presidential" [Psychology Today].

До того ж, виховання дітей пов'язане з певними труднощами та великою відповідальністю. Саме тому в англomовному середовищі спостерігається тенденція добровільної відмови від дітей [Косичева 2013, с. 13].

(11) *Normalization of being child-free* is a gain for all of us, whether we choose to have children or not. It reminds us that kids are people, who deserve to be raised and nurtured by adults who proactively want to have them [The Guardian].

(12) Even so, women who choose not to become mothers are finding new paths of acceptance. As their ranks rise – and as the community of adults without kids diversifies in terms of race, education levels and political affiliations – so do *positive attitudes about being able to lead a fulfilling, childless life* [Time Magazine].

Проведений загальнонауковий огляд поняття «дитинство» дозволяє зробити **висновок** про універсальність цього феномена, але в той же час такого, що має яскраво втілені національні ознаки. К універсальним ознакам можна віднести вік, поведінку, екстер'єрні ознаки. Оскільки поняття «дитинство» стає складноструктурованим концептом,

«поняттєве начало якого, проходячи через сито перцептивно-образних асоціацій, органічно сполучається з ціннісною рефлексією» [Приходько 2013, с. 66]. Наведений аналіз понятійної, образної та оцінної складових мовного концепта CHILD, що є невід'ємною складовою концепта ДИТИНСТВО, дозволяє зробити висновок про значний вплив історичної пам'яті та стереотипів національної англомовної культури на мову, що й зумовлює зв'язок між дитинством як соціально-культурним феноменом та дитинством як мовним концептом.

Література

- Ариес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке / Ф. Ариес. – Екатеринбург : Уральский университет, 1999. – 415 с.
- Аристотель. Сочинения : В 4-х т. Т. 4 / Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А. И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – С.38-57. – Режим доступа : <http://pstgu.ru/download/1180512155.aristotel.pdf>
- Ашхарова А. Т. Концепт «дитя» в русскоязычной языковой картине мира : дисс. ... канд. филол. наук : специальность 10.02.01 «Русский язык» / Т. А. Ашхарова. – Архангельск, 2002. – 184 с.
- Бабарыкина Т. С. Вербализация концепта «CHILD» на материале произведений Дж. К. Роулинг: автореф. дисс. ... канд. филол. наук : специальность 10. 02. 04 «Германские языки» / Т. С. Бабарыкина. – Белгород, 2010. – 22 с.
- Де Моз Л. Психистория / Л. Де Моз. – М.: «Феникс», 2000. – 512 с.
- Железнова Ю. В. Лингвокогнитивное и лингвокультурное исследование концепта «Семья» : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : специальность 10. 02. 19 «Теория языка» / Ю. В. Железнова. – Ижевск, 2009. – 26 с.
- Калужная И. А. Концепт «детство» в немецкой и русской лингвокультурах : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : специальность 10. 02. 20 «Сравнительно-историческое и сопоставительное языкознание». – Волгоград, 2007. – 20 с.
- Кон И. С. Ребенок и общество : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. С. Кон. – М.: «Академия», 2003. – 336 с.
- Косычева М. А. Концепт «CHILD» и средства его реализации в английской лингвокультуре : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: специальность 10. 02. 04 «Германские языки» / М. А. Косычева. – Самара, 2013. – 22 с.
- Крючкова Н. В. Концепты возраста (на материале русского и французского языков): автореф. дисс. ... канд. филол. наук : специальность 10. 02. 19 «Теория языка» / Н. В. Крючкова. – Саратов, 2003. – 23 с.
- Лебедева М. Ю. Концептуальное поле ДЕТСТВО и его репрезентация в русском языке : дисс. ... канд. филол. наук : специальность 10.02.01 «Русский язык» / М. Ю. Лебедева. – Москва, 2013. – 260 с.
- Любина И. М. Аксиология концепта возраст в русской, британской и американской лингвокультурах: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: специальность 10. 02. 19 «Теория языка» / И. М. Любина. – Краснодар, 2006. – 34 с.
- Мамычева Д. И. Детство – метаморфозы культурного взгляда. / Д. И. Мамычева. – Таганрог, 2013. – 148 с.
- Мамычева Д. И. Феномен детства в европейской культуре : от скрытого дискурса к научному знанию : автореф. дисс. ... канд. культурологии : 24.00.01 – Теория и история культуры / Д. И. Мамычева. – Санкт-Петербург, 2009. – 29 с.
- Мид М. Культура и мир детства : избр. произв. / сост. И. С. Кон. М., 1998.
- Нефедова Л. К. Феномен детства в основных формах его репрезентации (философия, миф, фольклор, литература) : автореф. дисс. ... докт. филос. наук : спец 09.00.13 «Религиоведение, философия антропология» / Л. К. Нефедова. – Омск, 2005. – 40 с.
- Обухова Л. Ф. Детская (возрастная) психология. / Л. Ф. Обухова. – М: Российское педагогическое агентство. 1996, - 374 с.
- Платон. Собрания в четырех томах. Т. 1 / Под общ. ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса; Пер с древнегреч. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. Ун-та, 2006. – 632 с.
- Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
- Руссо Ж.-Ж. Эмиль, или о Воспитании / Ж.-Ж. Руссо. – М : Litres, 2016. – 386 с.
- Українець Л. В. Дитинство і дитячість у філософсько-антропологічному контексті : автореф. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.04 «Філософська антропология, філософія культури» / Л. В. Українець. – Харків, 2006. – 17 с.
- Фельдштейн Д. И. Детство как социально-психологический феномен и особое состояние развития // Хрестоматия по возрастной психологии / Сост. Л. М. Семенюк. – М. Воронеж, 1998. – С. 21-48. Режим доступа: <http://www.vorpsy.ru/issues/1998/981/981003.htm>
- Фомина Ж. В. Концептосфера «возраст» в русской и американской молодежных лингвокультурах : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Ж. В. Фомина. – Волгоград, 2011. – 227 с.
- Юнг К. Г. Психология архетипа ребенка / К. Г. Юнг // Структура психики и процесс индивидуации : сборник статей. – М. Наука, 1996. – 269 с. – Режим доступа : <http://www.psycho.org.ua/txt/jung/j015.htm>
- Gubar M. The Victorian Child / Marah Gubar. – Pittsbutgh, 2016. – Режим доступа: <http://www.representingchildhood.pitt.edu/victorian.htm>
- O'Malley A. The Eighteenth-Century Child / A. O'Malley. – Routledge, 2003. – 191 p. – Режим доступа : http://www.representingchildhood.pitt.edu/eighteenth_cent_child.htm
- Orme N. Childhood in Medieval England c.500-c.1500 / N. Orme // Representing Childhood, 2005. – Режим доступа : http://www.representingchildhood.pitt.edu/medieval_child.htm
- <http://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,2148636,00.html>
- <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/aug/16/choice-child-free-admirable-not-selfish>
- <https://www.psychologytoday.com/blog/resolution-not-conflict/201603/can-you-spot-10-signs-childish-adult-in-candidates>
- <http://www.advocate.com/parenting/2014/06/24/how-raise-child-and-not-monster>
- <http://www.npr.org/2012/06/19/155358677/does-sparing-the-rod-spoil-the-child>
- http://www.who.int/topics/infant_newborn/en/
- <http://www.littleheartsbooks.com/2012/10/19/300-nicknames-for-your-babykins-doodlebug-snugglebunny/>